

СТЕНОГРАМА

засідання Комітету Верховної Ради України
з питань гуманітарної та інформаційної політики

31 березня 2022 року

ПОТУРАЄВ М.Р. Кворум є.

Колеги, я пропоную розпочати засідання нашого комітету з хвилини мовчання на честь всіх загиблих захисників України і громадян.

(Хвилина мовчання)

Дякую, колеги.

Колеги, розпочинаємо засідання нашого комітету. Порядок денний всім розданий. Не будемо витрачати багато часу, бо у всіх купа справ.

Я радий бачити всіх, хто приєднався. Володимире В'ятрович, привіт. Софіє Федина, привіт. Саша Санченко, привіт. Хто раніше збирався, ми трохи тут потеревенили. А так я хочу всіх особисто привітати. Паша Сушко, привіт. Пісня – вогонь! Давай ми тобі ще подякуємо всі особисто. Як на Польщі кажуть, то честь мати такого колегу. Діма Нальотов, привіт, дорогою. Рад видеть тебе. Всім привіт, кого бачу.

БОГУЦЬКА Є.П. А я також тут. Ліза Богуцька.

ПОТУРАЄВ М.Р. Лізо, привіт. Як ви там?

БОГУЦЬКА Є.П. Та нічого. Я вот болею несколько дней. Но завтра буду обязательно, хоть и больная, хоть никакая, но я доползу, добреду, буду голосовать с вами.

ПОТУРАЄВ М.Р. Ну вот и увидимся как раз. Выздоровливай.

Друзі, порядок денний всім розданий.

У кого рука піднята? Володимире, будь ласка.

В'ЯТРОВИЧ В.М. Якщо можна, я виключу відео, бо мені незручно з відео.

ПОТУРАЄВ М.Р. Поганий зв'язок? Так, прошу.

В'ЯТРОВИЧ В.М. Так. Давайте спочатку перейдемо до розгляду порядку денного, і у мене є зауваження, яке вже проговорювалося Княжицьким, я хотів би озвучити до цього законопроекту про заборону російської символіки.

ПОТУРАЄВ М.Р. Так, будь ласка.

Колеги, давайте так.

О! Миколо Леонідовичу, привіт, друже.

Колеги, хто за те, щоб підтримати запропонований порядок денний?

Потураєв – за.

АБДУЛЛІН О.Р. Абдуллін – за.

БОГУЦЬКА Є.П. Богуцька – за.

САНЧЕНКО О.В. Санченко – за.

ЛЕРОС Г.Б. Лерос – за.

КОНСТАНКЕВИЧ І.М. Констанкевич – за.

СКРИПКА Т.В. Скрипка – за.

НАЛЬОТОВ Д.О. Нальотов – за.

ПОТУРАЄВ М.Р. Дякую, друзі.

СУШКО П.М. Сушко – за.

ПОТУРАЄВ М.Р. Дякую, Павле Миколайовичу.

Хто є проти? Хто утримався? Таких немає. Рішення прийнято одноголосно.

Будь ласка, слово Володимиру В'ятровичу.

В'ЯТРОВИЧ В.М. Отже, по законопроекту про заборону російської пропаганди неонацистського тоталітарного режиму, збройної агресії проти України з боку Російської Федерації як держави-терориста, символіки, яка використовується збройними та іншими воєнними формуваннями (7214). Дуже підтримую законопроект, суть правильна. Вважаю, що потрібно робити все від нас залежне для того, щоб обмежити дію російської пропаганди, підкреслювати Росію як державу-агресора. І дуже важливо і добре, що в цьому законопроекті йдеться про Росію як державу-терориста.

Але я маю низку зауважень, які я хотів би озвучити, зауваження, які для мене важливі і як для історика, і як для політика. Дивіться, мені здається, що треба уточнити деякі терміни і визначення та уніфікувати їх в цьому законопроекті. По-перше, і це, напевно, найголовніше – це визначення російського режиму як неонацистського. Як історик, знаю, що термін "неонацизм" має дуже конкретне значення і стосується ідеологічних рухів, які виступають за відновлення і відродження націонал-соціалізму. Російський режим по суті своїй не є неонацистським, якби нам не хотілося його називати. Як на мене, можливо, в дечому він гірший, ніж нацистський, ніж неонацистський. Тому, мені здається, оце приплітання термінології неонацизму до теперішнього російського режиму, воно є зайвим, воно нам нічого особливого не додає, і, мені здається, що відволікає нас від того. Крім

того, будь-які додаткові означення в цьому законодавстві, мені здається, лише ускладнюють застосування норм закону. Тому пропоную, власне, вилучити це визначення "неонацистський" з назви законопроекту і в подальшому з цього законопроекту.

По-друге. Ідеться про заборону пропаганди акту агресії. Я думаю, що краще говорити не про заборону пропаганди не акту агресії, а самої агресії Росії проти України. Зокрема в проекті в пункті третьому статті 1 вживаються обидва варіанти, але, мені здається, нову-таки, що краще говорити про агресію – це ширше, і не обмежуватися періодом з 24 лютого. Дивіться, у нас згідно чинного законодавства агресія Росії проти України почалася 20 лютого 2014 року. Тому доцільно абсолютно поширити заборону пропаганди на весь період від початку цієї війни, яка почалася згідно чинного законодавства і історично почалася 20 лютого 2014 року. Дата 24 лютого відповідно може бути в частинах сьомій та восьмій статті 2, але не як дата початку агресії, тому що, ще раз хочу сказати, у нас дата початку агресії визначена законодавством.

Також, означивши Росію в частині першій статті 2 як державу-терорист, необов'язково обтяжувати далі багато норм цього закону словами "державо-терорист". Воно є, і дуже добре, що цей термін вжито в цьому законодавстві, і я сподіваюся, що ми колись зможемо його розвинути потім в якихось інших законодавчих актах, але його постійне повторювання, воно трошки обтяжує, як на мене, сам текст законопроекту.

З урахуванням цього частину четверту статті 2 пропоную спростити і викласти в такій редакції: "Будь-яка пропаганда російського тоталітарного режиму, агресії проти України з боку Російської Федерації заборонена, використання символіки військового вторгнення російського тоталітарного режиму в Україну, відповідно, за умов, визначених цією статтею, є окремим випадком пропаганди російського тоталітарного режиму, агресії проти України з боку Російської Федерації" і далі за текстом закону використовувати по суті такий самий підхід.

По-третє, важлива точність визначення держави-терориста, це визначення треба уніфікувати. Мені здається, що це один з таких важливих моментів, які є в цьому законопроекті, і його можна і варто було б посилити, а наразі воно є різним в статті 1 законопроекту і в змінах до Закону "Про боротьбу з тероризмом".

По-четверте, і це теж дуже важливо. Дивіться, буквально на попередньому засіданні парламенту в березні ми ухвалили окремий Закон про заборону пропаганди держави-агресора, заперечення агресії і так далі, більшість з нас були співавторами цього законопроекту, тепер закону. Ми внесли ним цілу низку змін в чинні закони, і тепер цим законопроектом у тій самій статті цих законів вносяться зміни дуже подібного характеру. Мені здається, що потрібно якось узгодити ці зміни, тому що часто вони дуже повторюються. Наприклад, в статті 3 Закону про пресу вже є заборона (цитую) популяризації або пропаганди держави-агресора та її органів влади, представників органів влади держави-агресора та їхніх дій, що створюють позитивний образ держави-агресора, виправдовують і визнають правомірну окупацію територій України. Дивіться, якщо ми поруч внесемо дублюючі нові норми, тим більше норми, які вужчі часом, ніж ті, які вже є в чинному законодавстві, це буде неправильно, це внесе якусь додаткову плутанину. Подібна проблема є в ситуації з законами про партії, телебачення і радіомовлення. Тому пропоную уникнути дублювання вже включених в ці закони норм і доповнити ці закони лише тими нормами, яких не вистачає в нещодавно ... *(нерозбірливо)*, в першу чергу доповнити нормами про заборону пропаганди символів російського вторгнення, що є головною суттю по суті цього законопроекту.

Тому, якщо ми плануємо цей законопроект ухвалити одразу в цілому, мені здається, що варто ці пропозиції врахувати через висновок комітету, який уточнить норми закону, і які ми могли б вписати і погодити вже в робочому порядку.

Дякую за увагу. По цьому законопроекту все.

ПОТУРАЄВ М.Р. Миколо Леонідовичу, будь ласка, як автор. Миколо, щось зі звуком у тебе. Коли ти почав говорити, не було звуку взагалі. Зараз вимкнений у тебе звук, Миколо. Коли Микола почав говорити, нічого не було чути.

КНЯЖИЦЬКИЙ М.Л. Зараз чути?

ПОТУРАЄВ М.Р. Так.

КНЯЖИЦЬКИЙ М.Л. Дивіться, по-перше, хочу подякувати всім за підтримку. По-друге, хочу сказати, що визначення держави-терориста вже з'являється в законах інших країн, точно так само як і заборона використання з метою пропаганди російського режиму, цих літер "Z" і "V". Ми маємо німецький приклад. В багатьох країнах лежать такі закони або вже і прийняті.

Хочу сказати відразу, що погоджуюсь з зауваженнями, які пропонується зробити у висновках комітету і ... *(нерозбірливо)*. Щодо зауважень Володі В'ятровича, з більшістю з них погоджуюсь, крім одного. Володя за освітою історик, а я фахівець з міжнародного права, і неонацизмом є той режим, який має хоча би один або декілька ознак нацизму, і для мене принципова політична позиція називати російський режим неонацистським, я буду на цьому наполягати публічно. Я розумію, що це не юридична дискусія, це політична дискусія, але ми маємо право на дискусію. Я думаю, що, ну подивіться, навіть з політичної точки зору, вони тут весь час розказують, що ми фашисти чи нацисти, ми ж бачимо, як вони поводяться з нашими людьми, ми бачимо, що вони воюють з українцями, незалежно від віросповідання, мови, місця проживання, і з моєї точки зору, це абсолютний неонацистський режим. І я свідомо просив це написати і нам свідомо важливо це назвати для цілого світу. Звичайно, можливо, якщо підходити з історичної точки зору, і

були різні дискусії з цього приводу, то я розумію аргументи Володі, просто мені здається, що політично в цій ситуації це потрібно зробити.

Дякую.

В'ЯТРОВИЧ В.М. Микито, я сперечатись не буду, бо ми з Миколою вже персонально довго сперечалися і залишаємось на своїх позиціях. Тому, колеги, слово вам.

ПОТУРАЄВ М.Р. Володю, дивись, друже, я розумію, ще є один прихований ризик, він, на мій погляд, не настільки серйозний, але я хочу підтримати Миколу. І хочу послатися, як не дивно, на трьох російських істориків. Значить, це академік Юрій Пивоваров, це Володимир Пастухов, який зараз професор University College London і це професор Оксфордського університету Андрій Зорін, російські історики, я підкреслюю, які опублікували там два тексти великі, Пивоваров і Пастухов, і Зорін, інтерв'ю нещодавно вийшло велике. І вони всі троє поважні, Пивоваров взагалі академік, кажуть про безперечно нацистський характер російського режиму, про нацистський характер ідеології "руського миру", так званого.

Ну і, власне, ти історик, я політолог, ми можемо, там, дискутувати щодо певних нюансів, але я тобі можу сказати, друже, з досвіду моїх спілкувань міжнародних за останній місяць, що так, коли ти починаєш говорити про нацистський саме характер ідеології "руського миру" і російського режиму, це дуже шокує, а іноді дратує навіть певних європейських політиків. Але коли ти пояснюєш, коли ти прикладами пояснюєш, то у людей стає клепка на місце, я би так сказав. І я вважаю, що ця ініціатива Миколи, вона в цьому сенсі дуже слухна. Хоча там є... Я не хочу зараз під запис казати, які там я бачу, ну не ризики навіть, а відкривається там певне поле для дискусій, але в цілому ініціатива Миколи, я вважаю, слухна саме в сенсі того, щоб назвати той режим тим словом, якого він заслуговує з точки зору навіть політології, розумієш?

В'ЯТРОВИЧ В.В. Колеги, а можна ще хвильку?

ПОТУРАЄВ М.Р. Так, будь ласка.

В'ЯТРОВИЧ В.В. Дивіться, для мене зараз прозвучав один з найсильніших аргументів Миколи й у тебе, Микито, з приводу, власне, політичної складової, політичної оцінки цього режиму: показати, власне, абсолютно його звіряче обличчя. А чому "неонацизм" мене не влаштовує? Тому що неонацисти, вибачте, це вар'яти, які в теперішній час зі свастикою бігають по містах всього світу, Зігають і так далі. Росія – це страшніше.

А, може, давайте ми не "неонацистський", а відверто влупимо і скажемо "нацистський режим"?

ПОТУРАЄВ М.Р. Миколо.

КНЯЖИЦЬКИЙ М.Л. Володю, дивіться, я думав про це сказати, але знову ж таки нацистський режим – це конкретний режим Гітлера. Він називається нацистським. А неонацистські режими – це ті режими, які успадковують частково або повністю елементи того режиму. Принаймні так воно трактується. І у нас сказано, що у нас політичний режим є неонацистським за своєю суттю, практикою та ідеологічно наслідує націонал-соціалістичний нацистський тоталітарний режим. Це частина друга статті 2, якщо ви подивитесь. Тобто ми не просто називаємо його неонацистським, ми кажемо, що він є таким за суттю.

Або ми можемо написати, що він за суттю використовує, ну, за суттю, сформулювати правильно, має елементи неонацизму. Хочете, можемо так написати. Ми не кажемо прямо, ми кажемо, що за суттю і за елементами елементи неонацизму в цьому режимі є і що вони наслідують нацистський тоталітарний режим.

ПОТУРАЄВ М.Р. От в тих аналізах, на які я посилався, я можу надіслати відповідні тексти, це просто для цікавості, чітко абсолютно доводиться на аналізі текстів російських офіційних, напівофіційних ідеологічних, що ідеологія "руського миру" є побудована на класичній расовій теорії. Класична расова теорія. Тобто нема, де правди подіти. Тобто це нацистська дійсно ідеологія. Але я погоджуюсь з Миколою, що коректно все ж таки так от, як він пропонує.

Колеги, у мене є така пропозиція. Зараз проголосувати рішення про підтримку закону за основу і в цілому з поправками у висновку, які ми обговорювали зараз.

В'ЯТРОВИЧ В.М. Що узгоджені вже з чинними законами, які недавно прийняли.

ПОТУРАЄВ М.Р. Так-так.

В'ЯТРОВИЧ В.М. Щоб ми просто узгодили ці норми. Бо там є повторюваність.

ПОТУРАЄВ М.Р. Ну і відповідальна редакція за Миколою Леонідовичем Княжицьким. Він зводить всі пропозиції від Володимира В'ятровича, від секретаріату нашого. От я таке рішення зараз хочу поставити на голосування.

КНЯЖИЦЬКИЙ М.Л. З урахуванням пропозицій народних депутатів та секретаріату комітету.

ПОТУРАЄВ М.Р. Так-так. Абсолютно вірно.

Колеги, хто за таке рішення, прошу голосувати. Хто за?

В'ЯТРОВИЧ В.М. В'ятрович - за.

АБДУЛЛІН О.Р. Абдуллін - за.

БОБЛЯХ А.Р. Боблях - за.

ФЕДИНА С.Р. Федина - за.

КОНСТАНКЕВИЧ І.М. Констанкевич - за.

КАБАНОВ О.Є. Кабанов - за.

БОГУЦЬКА Є.П. Богуцька - за.

ЛЕРОС Г.Б. Лерос - за.

НАЛЬОТОВ Д.О. Нальотов - за.

СКРИПКА Т.В. Скрипка - за.

ПОТУРАЄВ М.Р. Колеги, дякую.

СУШКО П.М. Сушко - за.

ПОТУРАЄВ М.Р. Дякую, Павле Миколайовичу.

Хто проти? Хто утримався? Рішення прийнято одноголосно. Дякую, колеги.

Наступне питання порядку денного. Колеги, у нас там два законопроекти.

В'ЯТРОВИЧ В.М. Ще один - це зміни до Кримінального кодексу.

ПОТУРАЄВ М.Р. Так-так. Номер підкажіть, колеги.

В'ЯТРОВИЧ В.М. Зараз скажу. Секунду, зараз я гляну.

ГОЛОС ІЗ ЗАЛУ. 7215.

ПОТУРАЄВ М.Р. 7215.

В'ЯТРОВИЧ В.М. 7215. Так.

ПОТУРАЄВ М.Р. Дякую, колеги.

Колеги, є якісь зауваження?

В'ЯТРОВИЧ В.М. Є, Микито. Є в мене, якщо можна.

ПОТУРАЄВ М.Р. Так, будь ласка.

В'ЯТРОВИЧ В.М. Зауваження, яке схоже до того, що я озвучував у першому законопроекті. Дивіться, 3 березня ми з вами внесли зміни до Кримінального кодексу, в якому з'явилася нова стаття - 436-2 - "Виправдовування, визнання правомірною, заперечення збройної агресії Російської Федерації проти України і глорифікація її учасників". В цій статті вже дуже детально і широко виписаний склад злочину. І як слушно зауважує ГНЕУ, додавання ще однієї статті в Кримінальний кодекс з подібним складом злочину, лише створює плутанину у використанні норм цих статей.

Тому моя пропозиція: може варто просто внести зміни до статті 436-2, які стосуються перш за все символіки вторгнення? І саме в такому вигляді

через висновок профільного комітету провести цей законопроект. Тобто взяти за основу те, що вже є, але туди внести ще символіку вторгнення.

ПОТУРАЄВ М.Р. Миколо Леонідовичу, що скажете?

КНЯЖИЦЬКИЙ М.Л. Дивіться, ми знову ж таки дискутували з Володимиром. Ми дискутували з цього приводу, ми ж обговорювали у нас у фракції. Можна лишити все як є і спокійно за це голосувати. Кажу вам абсолютно чесно. Тим більше, це не наш комітет. Тому що ну можна чіплятися до букв, які пишуть помічники, а можна по суті говорити, що одне не суперечить жодним чином іншому. Але разом з тим можна врахувати і ту пропозицію, про яку зараз говорить Володимир.

Тому я би пропонував, ми тут другий комітет, ми зараз її випишемо, тобто оцю символіку, те, що Володимир запропонував, додати, бо ми це аналізували, воно одне другому не суперечить. Але, в принципі, ми готові зараз буквально за півгодини сформулювати пропозицію так, щоб погодитися з пропозицією Володимира і сюди дописати цю символіку вторгнення.

В'ЯТРОВИЧ В.М. Я абсолютно говорю те, що воно не суперечить. Єдине, щоб не дублювалося. Щоб було якесь однозначне формулювання. Разом з Миколою ми можемо зараз це зробити.

КНЯЖИЦЬКИЙ М.Л. Ми зараз це зробимо. І теж я пропоную підтримати з урахуванням позицій народних депутатів і комітету.

ПОТУРАЄВ М.Р. Колеги, я ставлю на голосування пропозицію Миколи Леонідовича Княжицького: в такій редакції підтримати цей законопроект.

Хто за, колеги?

Потураєв – за.

ЛЕРОС Г.Б. Лерос – за.

КАБАНОВ О.Є. Кабанов – за.

ФЕДИНА С.Р. Федина – за.

НАЛЬОТОВ Д.О. Нальотов – за.

КОНСТАНКЕВИЧ І.М. Констанкевич – за.

АБДУЛЛІН О.Р. Абдуллін – за.

БОГУЦЬКА Є.П. Богуцька – за.

СКРИПКА Т.В. Скрипка – за.

СУШКО П.М. Сушко – за.

ПОТУРАЄВ М.Р. Дякую, колеги.

Хто проти? Хто утримався? Дякую. Рішення прийнято одноголосно.

Колеги, наступний законопроект. Віталію, номер підкажи, будь ласка.

ГОЛОС ІЗ ЗАЛУ. 7220.

ПОТУРАЄВ М.Р. 7220. Колеги, наступний законопроект 7220, теж ми не є головними.

Володю, аналогічні зауваження, є чи немає?

В'ЯТРОВИЧ В.М. Ні. Навпаки, я тут підтримую рішення комітету. Вважаю, що ми підтримали, і правильно зробили, законопроект, в якому є першим Княжицький. Цей законопроект є по суті своїй альтернативний. І в принципі там неправильний підхід. Неправильний підхід – це спроба підійти до заборони цієї російської символіки через зміни до Закону про декомунізацію. Це інші все-таки закони. Тому пропоную підтримати рішення комітету не підтримувати цей законопроект.

ПОТУРАЄВ М.Р. Я тут два слова скажу. Я вважаю, що законопроекти, над якими працював Микола Леонідович, вони коректніші, сильніші і правильніші. Тому прислухаємося до колег, які працювали над альтернативними, я тут пропоную підтримати рішення комітету не підтримувати цей законопроект.

Колеги, отже, я ставлю на голосування пропозицію не підтримувати.

ГОЛОС ІЗ ЗАЛУ. Там на відхилення чи доопрацювання? Вибачте.

В'ЯТРОВИЧ В.М. Краще відхилити. А який сенс його доопрацьовувати, якщо ми вже по суті цю проблему вирішимо іншим законопроектом?

КНЯЖИЦЬКИЙ М.Л. Якщо дозволите. Дивіться, ну дійсно, я готував цей законопроект, але радився з багатьма з вами і відсилав, і багато з вас це підписали. Я вважаю, що це наш спільний законопроект.

Крім всього іншого, наш зареєстрований 26-го, а до цього я пропонував його підписати, в тому числі, так, між нами кажу, з точки зору коректності, і тим людям, які той законопроект підписали, той просто фізично був пізніше зроблений. Після того, як ми озвучили ідею, зареєстрували, сказали, що це подано, вони після цього зробили законопроект такий самий, але, на жаль,

він чомусь не був поданий як альтернативний. І ми з повагою ставимось до авторів цього другого законопроекту, але тут погоджуюся з Володимиром, там є певні недоліки, і він дублює, трошки м'якше дублює те, за що ми вже проголосували.

ПОТУРАЄВ М.Р. Я думаю, що просто треба його голосувати на відхилення, а не на доопрацювання, бо в нас є вже два проголосованих наших хороших законопроекти, які фактично, дякую, Миколо Леонідовичу, є нашими комітетськими, бо всі підписали.

Колеги, отже, я ставлю на голосування пропозицію про відхилення.

Ми зараз проголосуємо, я потім попрошу відключити запис, бо я маю повідомлення, яке не під запис. Це в "Різному", але не під запис. Добре? Ми зараз проголосуємо, я закрию комітет, але маю повідомлення для вас не під запис.

Колеги, я ставлю на голосування пропозицію про відхилення цього законопроекту. Хто за?

Потураєв – за.

АБДУЛЛІН О.Р. Абдуллін – за.

САНЧЕНКО О.В. Санченко – за.

БОГУЦЬКА Є.П. Богуцька – за.

КАБАНОВ О.Є. Кабанов – за.

КОНСТАНКЕВИЧ І.М. Констанкевич – за.

СКРИПКА Т.В. Скрипка – за.

ПОТУРАЄВ М.Р. Колеги, хто проти? Хто утримався? Рішення прийнято одногосно.

Колеги, на цьому відкрита частина засідання комітету закінчується. Я прошу відключити запис.